

Nr 94.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete; given Stockholms slott den 7 mars 1952.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete föreslås skola i sin nuvarande lydelse erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1953.

Förslag
till
Lag
angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstväång för byggnadsarbete.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstväång för byggnadsarbete¹, vilken enligt lag den 11 maj 1951 (nr 221) gäller till och med den 30 juni 1952, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

¹ Senaste lydelse i vissa delar se SFS 1948:186 och 749.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsråd å Stockholms slott den 15 februari 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, fråga angående *förlängd giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete* samt anför.

Lagen den 30 juni 1943 (nr 444; ändr. nr 186/1948 och 749/1948) om tillståndstvång för byggnadsarbete gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 11 maj 1951 (nr 221) — till och med den 30 juni 1952.

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete stadgar i 1 §, att Konungen äger vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, i den mån det finnes erforderligt för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft, förordna, att 2—7 §§ i lagen skola äga tillämpning. I 2 § stadgas, att byggnadsarbete icke må bedrivas utan särskilt tillstånd (byggnadstillstånd), vilket meddelas av Konungen. I den mån Konungen förordnar därom, må tillstånd meddelas jämväl av myndighet, åt vilken Konungen uppdrager att utöva tillsyn över tillämpningen av lagen, eller myndighet, som är underordnad tillsynsmyndigheten. Vidare innehåller lagen, i 3 § definition å begreppet byggnadsarbete, i 4 § föreskrift om att i byggnadstillstånd må stadgas begränsning eller villkor för arbetets bedrivande eller för användningen av förnödenheter eller arbetskraft, i 5 § bestämmelse om undantag i vissa fall från kravet på tillstånd för byggnadsarbete, i 6 § stadgande om rätt till tillträde till arbetsplats m. m. för dem, som ha att taga befattning med tillsyn över efterlevnaden av lagen, samt i 7 § åläggande för den, som bedriver byggnadsarbete, samt för arbetstagare, anställd hos honom, att lämna de upplysningar och förete de handlingar, som äro erforderliga för tillsynens utövande. Slutligen finnas i lagens 8—15 §§ straff-, åtals- och fullföljdsbestämmelser m. m. samt i 16 § stadgande, enligt vilket Konungen eller efter Konungens förordnande tillsynsmyndigheten äger meddela närmare tillämpningsföreskrifter.

Genom kungörelse den 29 juli 1943 (nr 640; ändr. nr 882/1943, 148/1945, 752/1945, 222/1946, 79/1947, 883/1947, 750/1948, 520/1949, 654/1949, 368/1950, 222/1951 och 776/1951) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken kungörelse trädde i kraft den 1 augusti 1943, har Kungl. Maj:t förordnat, att 2—7 §§ nyssnämnda lag skola äga tillämpning samt meddelat tillämpningsföreskrifter till lagen.

Beträffande beslut i ärenden om byggnadstillstånd gäller i huvudsak följande.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt länsarbetsnämnderna att avgöra ansökningar om byggnadstillstånd, som avse bostadshus, byggnad eller anläggning för jordbrukets, skogsbrukets eller fiskets behov, rivningsarbete samt annat byggnadsarbete, som beräknas kosta högst 30 000 kronor. Kostnadsgränsen i detta hänseende var tidigare dragen vid 20 000 kronor men har höjts till nuvarande belopp med hänsyn till inträffade prisstegringar. För en sådan höjning uttalade sig också tredje lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 6 år 1951. Från länsarbetsnämndernas befogenhet ha emellertid undantagits ärenden, som röra statliga företag eller företag, för vars utförande ansökan hos Kungl. Maj:t om bidrag eller lån gjorts eller är avsedd att göras. Sistnämnda förbehåll gäller dock ej sådana tjänstebostäder för folkskolans lärare, där Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag. Arbetsmarknadsstyrelsen äger avgöra övriga byggnadstillståndsärenden med undantag dock för sådana ärenden som röra företag, för vars utförande ansökan hos Kungl. Maj:t om bidrag eller lån gjorts eller är avsedd att göras. Länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadsstyrelsen ha tillerkänts underställningsrätt, nämnderna i förhållande till styrelsen och styrelsen i förhållande till Kungl. Maj:t. Arbetsmarknadsstyrelsen har i regel underställt Kungl. Maj:ts prövning ärenden, där kostnaderna beräknas överstiga 500 000 kronor, ävensom ärenden, som ansetts vara av principiell betydelse.

Med hänsyn till det ekonomiska läget och förhållandena på arbetsmarknaden har det icke ansetts möjligt att under det senaste året medgiva några mera väsentliga undantag från tillståndstvånget utöver dem, som redan tidigare gällt. Genom kungörelse den 21 december 1951 (nr 776) har emellertid tillämpningskungörelsen till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete ändrats på så sätt, att förbättringsarbeten å flottled få utföras utan byggnadstillstånd. Kungl. Maj:t har vidare genom beslut den 30 november 1951 medgivit, att byggnadstillstånd må — utan avseende å de i särskild ordning fastställda byggnadskvoterna — meddelas för nybyggnad och modernisering av bostäder, avsedda för sådana arbetstagare som beräknas ha sin huvudsakliga sysselsättning inom skogsbruket. Man har härvid

utgått från att denna tillståndsgivning skall avse omkring 500 lägenheter. Slutligen må i detta sammanhang erinras om att byggnadstillstånd av generell art meddelats vissa statliga verk för arbeten inom ramen för av Kungl. Maj:t anvisade anslag eller fastställda stater. Sådana tillstånd ha lämnats generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och luftfartsstyrelsen. Det ankommer på arbetsmarknadsstyrelsen att efter samråd med vederbörande verksstyrelse meddela föreskrifter om igångsättning av arbetena och om sysselsättningen av arbetskraft vid desamma. Nämnda generella byggnadstillstånd kunna icke sägas medföra någon uppmjukning i sakligt hänseende av byggnadsregleringen utan äro endast avsedda att möjliggöra vissa förändringar i handläggningen av dessa tillståndsärenden. De innebära en ytterligare utbyggnad av det tidigare tillämpade systemet beträffande statliga väg- och brobyggnadsarbeten, för vilka investeringsverksamheten från och med budgetåret 1950/51 reglerats genom en av Kungl. Maj:t fastställd totalram för medelsförbrukningen.

Några skärpningar av byggnadsregleringen ha å andra sidan ej ansetts nödvändiga.

I propositionen nr 66 till 1950 års riksdag om förlängning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete berördes frågan, huruvida en detaljreglering av förevarande slag vore nödvändig och lämplig för att åstadkomma den investeringsbegränsning, som ansåges erforderlig. Härvidlag erinrades om att nuvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1949 tillkallat sakkunniga — 1949 års investeringskommitté — för att verkställa utredning och avgiva förslag om formerna för den framtida investeringskontrollen.

Investeringskommittén har ännu ej slutfört sitt arbete men avser att göra detta inom de närmaste månaderna. Kommittén torde emellertid icke komma att förorda, att byggnadsregleringen under nu rådande förhållanden avvecklas.

I propositionen nr 220 till föregående års riksdag lämnades en utförlig redovisning av riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Det framhölls därvid, att tyngdpunkten i denna politik måste vara förlagd till strävandena att begränsa de inflationistiska verkningarna av vinstkonjunkturen inom företagssektorn och därigenom bland annat hejda expansionstendenserna i fråga om investeringsverksamheten. Denna måste hållas inom ramen för våra personella och materiella resurser för att icke verka inflationsdrivande. Byggnadsregleringen kunde därför tills vidare icke undvaras som ett led i den ekonomiska politiken. Någon möjlighet att avveckla den eller att ersätta den med någon annan, mera generellt utformad regleringstyp, som man tidigare hyst vissa förhoppningar om, förelåge icke i nuvarande läge. De i propositionen nr 220 sålunda framlagda synpunkterna ha även

understrukits vid behandlingen i årets statsverksproposition (»Inkomsterna») av finansplanen.

Såsom riktpunkt för handhavandet av tillståndsgivningen har för år 1952 liksom för föregående år inom byggnadsberedningen upprättats en investeringsbudget, som anger ramen för tillstånd under detta år för byggnads- och anläggningsverksamhet inom olika huvudområden. I bihang 3 av inkomstbilagan till årets statsverksproposition har lämnats en detaljerad redogörelse för denna budget.

Av redogörelsen framgår att 1952 års investeringsbudget i likhet med vad som gällde för de närmast föregående årens omfattar dels en tillståndsbudget och dels en realbudget. Tillståndsbudgeten, som av Kungl. Maj:t den 7 december 1951 fastställts till huvudsaklig efterrättelse, anger omfattningen av de byggnadsföretag, för vilka byggnadstillstånd planenligt kunna beviljas under år 1952, medan realbudgeten avser den faktiska byggnadsverksamhet, som kan beräknas äga rum vid tillståndsgivning i enlighet med det uppställda programmet. I realbudgetberäkningen ha alltså inbegripits de byggnadsarbeten, som under planeringsåret äro avsedda att utföras dels vid byggnadsföretag, som komma att beviljas under årets lopp, och dels vid företag, för vilka tillstånd beviljats före årets ingång. Med andra ord: för varje bygge, vare sig tillstånd därtill förutses skola beviljas under planeringsåret eller beviljats tidigare, har i realbudgeten medräknats den del, som enligt verkställda överslagskalkyler kan förväntas belasta byggnadsmarknaden under planeringsåret.

Enligt realbudgetberäkningen för år 1951 förväntades en ökning av den faktiska reglerade byggnadsverksamheten under året med 4,5 procent, under det att den budgeterade tillståndsgivningen enligt planen skulle minskas med 5,6 procent i förhållande till år 1950. Den faktiska byggnadsverksamheten beräknades sålunda kunna öka trots minskad tillståndsgivning, detta på grund av att tillståndsgivningen under år 1950 visat sig vara för stor i förhållande till byggnadsmarknadens kapacitet, så att antalet påbörjade men ej avslutade byggnadsföretag vid utgången av året var betydande. Trots den minskade tillståndsgivningen under år 1951 ha emellertid byggnadstiderna ytterligare förlängts. Bostadshus, som färdigställdes vid slutet av år 1951, ha sålunda i genomsnitt krävt en byggnadstid av 12 à 13 månader mot 11 à 12 månader för bostadshus, som färdigställdes ett år tidigare, och 6 à 8 månader år 1944. Denna förlängning av byggnadstiderna har inträtt, trots att den totala faktiska tillståndsgivningen under år 1951 minskat i snarast ännu något högre grad (6,8 procent) än i budgeten (5,6 procent).

Den faktiska byggnadsverksamheten inom ramen för regleringen har därför i varje fall icke stigit i förhållande till år 1950 på det sätt man räknade med i byggnadsbudgeten år 1951. Gjorda beräkningar tyda i stället

på en minskning med cirka 3 procent, vilken minskning dock helt eller delvis kan ligga inom felmarginalen.

De områden, som i stort sett beröras av nuvarande reglerade byggnadsverksamhet, svara för en volym av byggnads- och anläggningsverksamhet, som under år 1951 låg märkbart lägre än 1947 års nivå. Däremot redovisas för de grupper, som från år 1952 i huvudsak icke beröras av byggnadsregleringen, samt för vägar, kommunikations- och kraftverk m. m. en volym, som ligger högre än år 1947. För dessa senare områden framträder en ännu större stegring jämfört med år 1947, om underhållsarbetena medräknas. Hela den reglerade och oreglerade byggnads- och anläggningsverksamheten inklusive underhåll låg under år 1951 praktiskt taget på samma höga nivå som under år 1947. Detta beror emellertid till väsentlig del på att den oreglerade byggnadsverksamheten jämte underhållsarbeten numera svarar för en avsevärt ökad andel av den totala volymen. Detta förhållande är en väsentlig orsak till den trängsel, som för närvarande råder på byggnadsmarknaden.

Mot bakgrunden av det anförda skulle det vara olämpligt att för år 1952 planera någon ökning i tillståndsgivningen. Det kunde däremot diskuteras, om icke tillståndsbudgeten ånyo borde skäras ned och detta rätt kraftigt, så att den faktiska byggnadsverksamheten kunde komma i bättre balans med byggnadsindustriens kapacitet och effektiviteten i byggnadsarbetet därigenom förbättras. Då man emellertid stannat vid att bibehålla en till totalvolymen oförändrad tillståndsbudget, har hänsyn tagits till bland annat att en år från år fortgående nedskärning av tillståndsbudgeten knappast utgör någon psykologiskt gynnsam bakgrund för nyrekrytering av framför allt den yngre arbetskraften till byggnadsmarknaden. Vidare äro alla poster i byggnadsbudgeten redan nu så hårt pressade, att de äro att betrakta som minimiposter, där en ytterligare reduktion kan innebära för framtiden ytterst kännbara olägenheter. Den nödvändiga balansen måste därför återställas på så sätt att ansträngningarna inriktas på att förstärka byggnadsverksamhetens resurser. Åtgärder i den riktningen pågå och redovisas närmare i det följande.

Den föregående år genomförda reduktionen i tillståndsbudgeten blir sålunda bestående under år 1952. Under förutsättning att byggnadstiderna icke ytterligare ökas utan snarare något minskas, kan den faktiska byggnadsverksamheten likväl beräknas öka med uppemot 5 procent. För att säkerställa en sådan utveckling är det emellertid angeläget att avhjälpa knappheten på murare och byggnadsgrovarbetare samt att öka tillgången på visst byggnadsmaterial. Genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter har en överenskommelse träffats, som gör det möjligt att för enklare mureriarbeten använda sådana byggnadsgrovarbetare, som ha viss förtrogenhet med dylikt arbete. Åtgärder i syfte att underlätta utbildningen

av murare övervägas. Det bör jämväl framhållas, att med hänsyn till det förändrade läget på byggnadsmarknaden den hittills tillämpade behörighetsprövningen vid anställande i byggnadsarbete av förut i denna bransch icke stadigvarande sysselsatt arbetskraft i huvudsak slopats. Vidare pågå överläggningar om möjliga åtgärder för att främja en rationalisering av byggnadsverksamheten. Jag överväger att i årets bostadsproposition framlägga vissa förslag i sådant hänseende. Den omläggning av bostadskvoteringen från centralt fastställda kommunkvoter till länskvoter, som genomförts från och med detta år, bör jämväl ses som ett led i strävandena att med de resurser, som kunna åstadkommas, nå ett förbättrat resultat av byggnadsverksamheten. Över huvud taget är det i nuvarande situation angeläget att, i den mån så kan ske utan att andra viktiga behov efter sättas, på allt sätt söka stärka byggnadsindustriens kapacitet.

Tillståndsbudgeten år 1952 för byggnads- och anläggningsarbeten har det utseende, som framgår av följande tablå.¹

Närmare kommentarer till budgetens olika kvotområden ha lämnats i bihang 3 av inkomstbilagan till årets statsverksproposition. Jag vill här endast understryka, att dessa kommentarer tydligt ådagalägga, att behoven i fråga om varje post i budgeten högst väsentligt överstiga det kvotutrymme, som med hänsyn till byggnadsmarknadens kapacitet kunnat beredas. Under sådana förhållanden kan knappast något vinnas genom en omfördelning mellan olika kvoter, eftersom den lättnad, som därmed på vissa punkter skulle kunna åstadkommas, skulle föra med sig, att andra mycket väsentliga behov skulle bli ännu sämre tillgodosedda. Behovet av ökat utrymme inom samhällsekonomin för här ifrågavarande viktiga investeringar är sålunda uppenbart.

Slutligen vill jag understryka, att den av Kungl. Maj:t fastställda tillståndsbudgeten endast får betraktas som ett arbetsinstrument, som ger riktlinjer för tillståndsgivningen. Med hänsyn till nödvändigheten av att i varje läge ernå en efter de ekonomiska förändringarna och arbetsmarknadsläget snabb anpassning av planerna kunna sådana ändringar av tillståndsramen komma att vidtagas, som finnas erforderliga.

Av vad sålunda anförts framgår att det i nuvarande läge ej är möjligt att medgiva någon ökad tillståndsgivning, eftersom en sådan endast skulle förvärra trängseln på byggnadsmarknaden och ytterligare förlänga byggnadstiderna. En partiell avveckling av byggnadsregleringen genom hävande av tillståndstvånget beträffande en kvantitativt så betydelsefull sektor som bostadsproduktionen är av samma skäl tyvärr ännu mindre möjlig. Resultatet av en sådan åtgärd skulle icke bli flera färdigställda bostäder under år 1952 utan tvärtom ett ytterligare minskat tillskott av såväl bostads- som andra byggnader på grund av ökad desorganisation på byggnadsmarknaden. Att i nuvarande situation helt avveckla byggnadsregleringen är uteslutet.

¹ Se tablån å nästföljande sida.

	Miljoner kronor ¹	
	Tillstånds- budget 1951	Tillstånds- budget 1952
A. Bostäder	1 566,0	1 500,0
B. Jordbruk, skogsbruk, fiske	8,1	8,0
C. Egentlig industri	202,5	202,0
D. Kraft- och belysningsverk ²	98,0	130,0
E. Handel, inkl. kvm-kvot för affärslokaler etc., inrymda i bostadshus	108,0	126,0
F. Samfärdsl (utom vägar) ²	69,5	84,0
G. Förvaltning, civilförsvär, sociala ändamål, sjuk- och hälsovård m. m.	128,2	126,0
H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler m. m.	220,0	236,0
I. Vägar, anläggningsarbeten	189,0	208,0
J. Militära byggnader	67,5	80,0
K. Diversekvot (rep., underhålls-, till- och ombyggnadsarbete samt smärre arbeten av annat slag)	135,0	135,0
L. Sportstugor	13,5	10,0
M. Reservkvot	13,5	15,0
	2 860,0 ³	2 860,0

¹ Kostnaderna hösten 1951. Siffrorna för år 1951 ha ökats med 35 %.

² Uppgifterna inbegripa icke statliga investeringar.

³ I denna summa ha inräknats 40 miljoner kronor, avseende dels vissa ovan icke redovisade tillstånd som lämnats utanför kvoteringen, nämligen för vissa försvarsviktiga industrier, cirka 7 miljoner kronor, och för elektrifiering av vissa TGOJ:s järnvägslinjer, cirka 15 miljoner kronor, dels tillägg till kvoten för kraft- och belysningsverk, cirka 13,5 miljoner kronor, och kvm-kvoten, cirka 1,5 miljoner kronor, jämte viss kostnadskorrektion, 3 miljoner kronor. Däremot ha s. k. sysselsättningstillstånd icke medräknats.

Jag finner sålunda, att en fortsatt tillämpning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete efter den 30 juni 1952 är ofrånkomlig. Lagen synes därför böra erhålla förlängd giltighet, förslagsvis till och med den 30 juni 1953. Någon ändring i lagen synes i förevarande sammanhang ej påkallad.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över upp- rättat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, av den lydelse¹ bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem- ställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Olof Särnmark.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 mars 1952.

Närvarande:

justitieråden EKBERG,
STRANDBERG,
LJUNGGREN,
regeringsrådet BJÖRKHOLM.

Enligt lagrådet den 23 februari 1952 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet den 15 februari 1952, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet G. Y. Samuelsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Olle Lundberg.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars
1952.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, minister för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, lagrådets den 3 mars 1952 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 15 februari 1952 remitterade förslaget till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete* samt hemställer, att förslaget, vilket av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Särnmark.